

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	17 Rhagfyr 2024
Aelod / Swyddog Arweiniol	Y Cynghorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol / Liz Thomas, Pennaeth Cyllid ac Archwilio
Awdur yr adroddiad	Rhian Evans, Prif Gyfrifydd (Dirprwy Swyddog Adran 151)
Teitl	Adroddiad Cyllid (Tachwedd 2024/25)

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn rhoi manylion am gyllideb refeniw ac arbedion y Cyngor fel y'u cytunwyd ar gyfer 2024/25, diweddariad cryno o'r Cynllun Cyfalaf yn ogystal â'r Cyfrif Refeniw Tai a Chynllun Cyfalaf Tai.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1 Mae'r adroddiad yn rhoi diweddariad ar sefyllfa ariannol bresennol y Cyngor ac yn cadarnhau'r cyllidebau gwasanaeth y cytunwyd arnynt ar gyfer 2024/25.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod yr Aelodau'n nodi'r cyllidebau a osodwyd ar gyfer 2024/25 a chynnydd yn seiliedig ar y strategaeth y cytunwyd arni.

3.2 Bod Aelodau'n cymeradwyo Sylfaen Treth y Cyngor i osod cyllideb 2025/26 fel y manylir yn Atodiad 3.

3.3 Bod Aelodau'n cymeradwyo defnyddio'r gronfa gyfalaf wrth gefn i ariannu'r gorwariant ar gynllun Lôn Parcwr fel y manylir yn 6.8.

3.3 Bod Aelodau'n cymeradwyo achos busnes Ysgol Y Castell i'w gyflwyno i Raglen Gyfalaf LIC, fel y manylir yn adran 6.9 ac Atodiad 5.

4. Manylion yr Adroddiad

4.1 Cyllideb refeniw net y Cyngor yw £271.021 miliwn (£250.793 miliwn yn 23/24) fel y gwelir yn Atodiad 1. Rhagwelir y bydd tanwariant o £4.285 miliwn (tanwariant o £479,000 y mis diwethaf) ar gyllidebau gwasanaethau a chorfforaethol. Mae'r symudiad y mis hwn oherwydd bod Llywodraeth Cymru wedi dyrannu cyllid ychwanegol yn ystod y flwyddyn i gefnogi pwysau cyflog a chostau pensiwn Athrawon. Mae mwy o fanylion wedi'u nodi yn Adran 6 ac Atodiad 2.

4.2 Wrth osod y gyllideb ar gyfer 2024/25 roedd y Cyngor yn wynebu pwysau costau o £24.6 miliwn o ganlyniad i gynnydd chwyddiannol megis cyflogau a chynnydd yn y galw am, a chostau darparu gofal cymdeithasol. Roedd y cynnydd yng nghyllid Llywodraeth Cymru ac yn lefel Treth y Cyngor yn golygu bod rhaid i wasanaethau ddod o hyd i arbedion ariannol ac effeithlonrwydd gwerth £10.384 miliwn yng nghyllideb 2024/25, fel y dangosir isod:

- **Cynigion ar gyfer gwneud Arbedion Sylweddol** - Prosiectau gwneud arbedion ar raddfa fawr (£2.388 miliwn).
- **Arbedion heb fod yn strategol** – Arbedion effeithlonrwydd gweithredol/arbedion ar raddfa lai o fewn maes cyfrifoldeb dirprwyedig Pennaeth Gwasanaeth mewn ymgynghoriad ag Aelodau Arweiniol (£5.296 miliwn).
- Derbyniodd yr **Ysgolion** gyllid ar gyfer yr holl bwysau chwyddiannol yn cynnwys dyfarniadau cyflog, cyfraniadau pensiwn ac ynni, a chynnydd ar gyfer demograffeg. O ystyried maint yr heriau, gofynnwyd i'r ysgolion ddod o hyd i arbedion o 3% (£2.7 miliwn). Y sefyllfa net oedd cynnydd o £4.916 miliwn (5.82%).

4.3 **Monitro Darpariaeth yr Arbedion** – Oherwydd amseriad eu rhoi ar waith, ni fydd rhai cynigion yn gwireddu arbediad blwyddyn lawn yn 2024/25 ac mae'r pwysau yn ystod y flwyddyn hyn yn cael eu monitro gyda chyllideb y gwasanaeth.

4.4. **Sylfaen Treth y Cyngor** – Mae'n ofynnol i'r Cyngor gyfrifo Sylfaen Treth y Cyngor yn flynyddol ar gyfer y flwyddyn ariannol ganlynol. Sylfaen Treth y Cyngor yw swm angenrheidiol yn ôl Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1992 a ddefnyddir wrth gyfrifo Treth y Cyngor ar gyfer awdurdodau bilio a phrif awdurdodau praeseptio ac wrth gyfrifo swm y

praesept sy'n daladwy gan bob awdurdod bilio i awdurdodau praeseptio mawr. Sylfaen Treth y Cyngor yw mesur o allu awdurdod i godi treth. Fe'i fynegir o ran y nifer o eiddo sydd gyfwerth â Band D o fewn ardal awdurdod, gan ystyried esemptiadau, gostyngiadau, rhyddhad i bobl anabl ac amcangyfrif yr awdurdod o'i gyfradd casglu ar gyfer Treth y Cyngor. Mae'r manylion ar gyfer pob ardal gymunedol yn Sir Ddinbych, i'w cymeradwyo gan y Cabinet, yn Atodiad 3.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheoli cyllidebau'r Cyngor yn effeithiol a chyflawni'r strategaeth gyllidebol y cytunwyd arni yn gosod y sail ar gyfer gweithgarwch ym mhob maes. Mae cyllideb 2024/25 yn cynnwys dyraniadau i ddal i gefnogi blaenoriaethau corfforaethol a gwasanaeth.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Ceir gwybodaeth fanwl am bwysau a risgiau gor a than wario i wahanol wasanaethau yn Atodiad 2, ond dylid nodi'r materion canlynol hefyd:

6.1 Addysg a Gwasanaethau Plant – Y sefyllfa derfynol a ragwelir ar hyn o bryd yw gorwariant o £1.956 miliwn (£1.891 miliwn yn flaenorol) oherwydd pwysau ym maes Gofal Cymdeithasol Plant (£1.543 miliwn), wedi ei gynyddu o £69,000 y mis hwn ac yn y gwasanaethau Addysg (£413,000) wedi ei ostwng o £4,000 y mis hwn.

6.2 Gwasanaethau Prifffyrdd a'r Amgylchedd – Y sefyllfa derfynol bresennol a ragwelir ar gyfer y gwasanaeth cyfan yw £1.124 miliwn o orwariant (dim newid ers y mis diwethaf) yn sgil pwysau ar gyllideb cynnal a chadw'r gaeaf yn seiliedig ar lefel y pwysau yn y gwasanaeth y llynedd, a pheidio â chyflawni arbedion blwyddyn lawn o gynigion y gyllideb.

6.3 Gofal Cymdeithasol i Oedolion a Digartrefedd – Y sefyllfa derfynol bresennol a ragwelir yw tanwariant o £578,000 (tanwariant o £510,000 yn flaenorol). Mae'r symudiad y mis hwn o £68,000 yn ymwneud â rhywfaint llai o bwysau o fewn gwasanaethau Gofal Cymdeithasol i Oedolion. Mae cyfanswm y tanwariant mewn Digartrefedd (-£1.3 miliwn) oherwydd llai o leoliadau llety dros dro brys wedi ei ddebydu gan gyfanswm gorwariant mewn Gofal Cymdeithasol i Oedolion (£721,000) oherwydd pwysau ar draws gwasanaethau pobl hŷn, gwasanaethau iechyd meddwl, anabledau cymhleth a byw yn y gymuned.

6.4 Cyllidebau Corfforaethol – Disgwylir y bydd y gyllideb yn tanwario o £7.128 miliwn oherwydd dyfarniad grant gan Lywodraeth Cymru a dderbynnir y mis hwn (£3.868 miliwn) a chyllidebau wrth gefn a ryddhawyd yn flaenorol; costau pensiwn (£500,000) ac ynni (£1 miliwn), a'r adolygiad cyflog a graddfeydd (£1.76 miliwn) a ryddhawyd oherwydd oediadau yn y broses yn genedlaethol. Mae'r dyfarniad grant gan Lywodraeth Cymru i gefnogi pwysau cyflog yn ystod y flwyddyn a chost y cynnydd mewn cyfraniadau pensiwn Athrawon. Nodwyd cyllid ar gyfer cyfraniad pensiwn Athrawon gan Lywodraeth y DU pan osodwyd cyllideb y Cyngor ond nid oedd y lefel yn hysbys. Roedd costau pensiwn Athrawon a dyfarniad cyflog y Cydgyngor Cenedlaethol yn ffurfio rhan o'r pwysau wrth osod cyllideb 2024/25. Bu i Lywodraeth Cymru ryddhau'r cyllid hwn ymhellach i'w cyllideb atodol sy'n adlewyrchu effaith cyllideb Llywodraeth y DU ym mis Hydref ar gyllideb Cymru.

6.5 Ysgolion – Roedd y gyllideb a gymeradwyodd y Cyngor ar gyfer 2024/25 yn cynnwys cyfanswm buddsoddiad ychwanegol net o £4.9 miliwn yng nghyllidebau dirprwyedig ysgolion (heb gynnwys cynnydd mewn grantiau Llywodraeth Cymru). Mae balansau ysgolion a gariwyd ymlaen i 2024/25 o £3.681 miliwn yn isel o'i gymharu â blynyddoedd diwethaf. Mae ysgolion yn rhagweld gostyngiad i'w balansau o £6.185 miliwn gan arwain at falans debyd net o £2.504 miliwn yn cael ei gario ymlaen i 2025/26.

6.6 Y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) Rhagwelir y bydd balansau refeniw'r CRT a gariwyd ymlaen i 2024/25, sef £1.180 miliwn, yn gostwng o £420,000 i £760,000 erbyn diwedd y flwyddyn. Mae'r symudiad hwn yn ymwneud â gostyngiad mewn incwm rhenti a chynnydd mewn cyfraniad refeniw i raglen gyfalaf y CRT, a gaiff ei wrthbwysu gan ffioedd dyledion amcangyfrifedig is. Mae cyllideb gyfalaf y Cyfrif Refeniw Tai o £20 miliwn yn cael ei rhannu'n bennaf rhwng gwelliannau wedi'u cynllunio i'r stoc dai bresennol (£14 miliwn) a chaffaeliadau a datblygiadau tai newydd (£6 miliwn).

6.7 Rheoli'r Trysorlys – Ddiwedd mis Tachwedd, roedd cyfanswm benthyca'r Cyngor yn £323.931 miliwn ar gyfradd llog gyfartalog o 4.49%. Roedd y balansau buddsoddi'n £18.6 miliwn ar gyfradd llog gyfartalog o 4.68%.

6.8 Mae crynodeb o **Gynllun Cyfalaf** y Cyngor i'w weld yn Atodiad 4. Cymeradwywyd cynllun cyfalaf gwerth £96.2 miliwn a'r gwariant hyd yma yw £32 miliwn. Mae'r cynllun cyfalaf ar gyfer Gwelliannau yn Nepo Lôn Parcwr, Rhuthun (a gymeradwywyd ym mis Gorffennaf 2022) yn adrodd gorwariant o £15.9 mil sy'n cynyddu'r gorwariant cyffredinol ar

y cynllun i £30.9 mil (17.6% o amcangyfrif gwreiddiol y cynllun). Y bwriad yw ariannu'r gorwariant hwn drwy ddefnyddio'r arian at raid, sy'n £500,000 ar hyn o bryd.

6.9 Mae'r Grŵp Craffu Cyfalaf wedi adolygu a chefnogi achos busnes yn ymwneud ag Ysgol Y Castell i'w gyflwyno i Raglen Grant Cyfalaf Llywodraeth Cymru fel y nodir yn Atodiad 5 ac fel yr argymhellwyd yn 3.3.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

Cyflwynwyd Asesiad o Effaith ar Les (AEL) yn cwmpasu'r mesurau lleihau'r gyllideb gyfunol ac effaith y cynnydd yn Nhreth y Cyngor i'r Cyngor ar 30 Ionawr.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, yng nghyfarfodydd Briffio'r Cabinet, gan Arweinwyr Grŵp ac yng nghyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllideb Ysgolion wedi'i gynnwys yn y cynigion drwy gydol y flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Mae'r Cyngor, ynghyd â phob Cyngor arall yng Nghymru, yn wynebu heriau ariannol digynsail yn y tymor canolig. Gan ein bod wedi cynnwys costau pensiwn Athrawon a dyfarniad cyflog y Cydgyngor Cenedlaethol o fewn y pwysau ar gyfer gosod cyllideb 2024/25; bydd y dyfarniad grant a ryddhawyd gan Lywodraeth Cymru i adlewyrchu effeithiau digwyddiadau ariannol Llywodraeth y DU yn ategu at ein cronfeydd wrth gefn i helpu i hybu gwydnwch ariannol y Cyngor yn y tymor canolig. Bydd y pwysau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn cael eu hadolygu'n barhaus. Mae'r pwysau sy'n wynebu gwasanaethau yn parhau i fod yn bryder a bydd angen eu monitro'n agos gan y disgwylir y bydd risgiau a phwysau pellach yn y misoedd i ddod.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1 Wynebodd y Cyngor her ariannol sylweddol wrth osod ei gyllideb ar gyfer 2024/25 gan nad oedd ein cyllid yn cynyddu'n ddigonol i gadw i fyny â phwysau chwyddiannol

parhaus, cynnydd yn y galw am wasanaethau a chymhlethdod yr angen amdanynt. Mae Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor yn ffurfio'r sail ar gyfer yr ymdriniaeth o ran rheoli'r risgiau hyn.

10.2 Mae risgiau o ran y capasiti o fewn y tîm Cyllid oherwydd datblygiad parhaus y system ariannol newydd, a gafodd ei roi ar waith ym mis Ebrill, gyda rhywfaint o swyddi gwag yn y gwasanaeth. Wrth gyflwyno unrhyw system newydd bu rhywfaint o darfu o ganlyniad, gyda thimau yn gorfod gweithio i ganfod atebion i'r problemau hyn. Er mwyn lliniaru'r risg, mae'r tîm cyllid yn canolbwyntio ar feysydd risg uchel, i ddiweddarau'r Cabinet ar feysydd lle mae risg sylweddol o orwariant.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

Dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.